

Utrikesdepartementet

Diarienummer UD2019/00979/NIS

Utredning av konsekvenserna av ett svenskt tillträde till konventionen om förbud mot kärnvapen

Remissvar från riksföreningen Nej till Nato.

Sverige är beroende av fred i världen. Utredningen av ett internationellt kärnvapenförbud utelämnar att Sveriges säkerhet är beroende av fred i världen. Fredsaspekten lyser med sin frånvaro! Det är nödvändigt att ta med hela perspektivet trots att formuleringen till direktivet till utredning låter en invaggas i tron att Sveriges säkerhet står oberoende av andras. I det här fallet handlar det om kärnvapen så det är helt rimligt att inte ta med alla typer av hot mot vår säkerhet utan begränsa oss till vapenhot och t o m kanske hot från stater. Hot från icke-statliga aktörer kommer in under frågan om risk för spridning av kärnvapen. Det återkommer vi till.

Nato-perspektiv i utredningen. Utredaren har tagit ställning utifrån ett Nato-perspektiv. I dagsläget står den stora, övergripande konflikten mellan Nato och Ryssland i centrum. Var finns det ryska perspektivet? Sveriges särskilt utsatta geostrategiska läge nämns i utredningen (bl a sid. 163) men det tas inte till intäkt för att vi bör beakta Rysslands perspektiv. Om vi anser att hotet kommer från Ryssland vore det naturligt att ta hänsyn till det, analysera orsaker och minska det. Vi i föreningen Nej till Nato anser att hotet kommer från upptrappningen med militärövningar, upprustning i en spiral och skapandet av fiendebilder samt brist på utnyttjande av kunskap i förebyggande av våldsutveckling. Hotet består i att vi hamnar mellan krigförande parter.

Konfliktkunskap efterfrågas. Försvarspolitikerna borde vara underordnad säkerhetspolitiken. Det handlar om alla människors rätt till säkerhet och trygghet. Här vore det rimligt att använda sig av kunskaper om konflikters dynamik och bästa hantering. Vi saknar dessa insikter i utredningens svar. Till dessa insikter hör som nummer ett i analysen att se på problem ur *alla* parter perspektiv – för att sedan i hanteringen undvika upptrappning och destruktiv utveckling. Då kommer den givna frågan: Hur kommer svensk ytterligare inkludering i Nato-sfären att ses av Natos motpart, Ryssland? När hoten mot Ryssland från ett tio gånger så starkt Nato runt dess gränser ökar driver detta på krigsrisk. Det bästa för Sverige är att inte ingå som del i detta hot utan stå alliansfritt mellan blocken. Detta är vår grundinställning, väl förankrad i freds- och konfliktforskning.

Natos utnyttjande av Sveriges territorium leder till att Ryssland kan få motsvarande intresse. Sverige ska inte kunna användas för utplacering av kärnvapen och inte heller misstänkas för att kunna komma att tillåta kärnvapen på sitt terri-

torium. Det ökar säkerheten. Det finns kärnvapen i Ryssland och i Europa. USA kan komma att vilja utplacera sina i Sverige eller åtminstone i sin planering ha den tänkbara möjligheten. Det räcker för att Ryssland ska vilja vidta åtgärder. Vilka åtgärder skulle det kunna bli? Vi saknar funderingar i utredningen kring denna vitala fråga. Kommer det att bli huggsexa för att kunna utnyttja Sveriges territorium emot den andra parten? Vem skulle önska det? Och världsfreden!

Avskräckning. Vi ser i utredningen en närmast blind tro på avskräckning. Hela kärnvapenfilosofin bygger på avskräckning. Utredaren talar mycket om kärnvapenparaply och ser en fara i kärnvapenkonventionens förbud mot kärnvapenparaply och hjälp till kärnvapenstaternas kärnvapenpolicy (kallat "hjälpförbudet" i utredningen), bl. a. för att det är avgränsningsproblem vid dubbel användning av produkter (för kärnvapenhantering och för civil användning). Det är ett av hans stora argument. Att konventionstexten ännu saknar väsentliga definitioner och tolkningar är en sak, en annan är hur och när dessa brister ska hanteras. Mycket arbete återstår.

Utredaren tar mycket lätt på möjligheten att med hjälp av förbudet påverka legitimiteten i att avskräcka med kärnvapen (d v s klart uttryckt sätta hela jordens befolkning i gisslan genom att hota oss med kärnvapenkrig som t o m kan utsläcka allt mänskligt liv på jorden efter en lång tids svält och lidande för dem som inte dör snabbt). Han tar lätt på moraliska aspekter men också på möjligheten att påverka investeringar och handel så att modernisering av kärnvapen och den upprustning som nu pågår allvarligt försvåras och fördröjas. Det är tråkigt, för här finns stora möjligheter hos kärnvapenfria stater och fredsengagerade individer att medverka till en stark ekonomisk press.

I själva verket har vi genom århundradena sett att avskräckning fungerar synnerligen dåligt för att förhindra krig. Det räcker med att se sig om. Man rustar för att den tänkta fienden ska hålla sig borta eller göra som man vill, men motparten reagerar och gör detsamma. Det gör att vi kommit i en upptrappningsspiral som kan sluta med nukleär vinter. Kärnvapenanhängarna upprustar på samma sätt, moderniserar och minskar sprängkraften efter att ha ökat både sträckorna vapenbärarna kan gå och precisionen/träffförmågan. Nu blir det viktigt att göra kärnvapnen *användbara*, inte bara avskräckande. Detta är helt i konsekvens med tänkandet i maktparadigmet och helt i linje med vapenindustrins intressen.

Ett nytt tänkande krävs för mänsklighetens överlevnad. I stället för maktpolitik byggd bl. a. på avskräckning är det helt nödvändigt att tänka i samarbete, alla folks säkerhet, gemensam säkerhet (*inte* "säkerhet tillsammans med andra" i betydelsen egna vänner med övningar och hot mot den tänkta fienden), mänsklig säkerhet, och då behövs nya grepp. Ett nytt tänkande krävs, ett samarbetsparadigm där man försöker se orsaker och samband och bygger tillit och förtroende. Förutom ekonomiska intressen hos vissa grupper ligger människors helt naturliga

ga rädsla bakom upprustning som leder till krig. Människors rädsla utnyttjas av grupper som tror sig kunna vinna på den här politiken. Bygg säkerhet och trygghet i stället för rädsla! Kärnvapenhot ger rädsla, inte bara hos befolkningen utan också hos makthavare. Det bidrar till ytterligare rustningar, rustningar som tar resurser från det som människor- och planeten – verkligen behöver.

Många andra fredsorganisationer har tagit upp svagheter och motsägelser i utredningen. Vi vill lyfta några:

Spridningsrisken. Det är viktigt att Sverige underlättar arbetet för att skapa ett internationellt förbud mot kärnvapen för att stigmatisera all hantering av och hot med kärnvapen. Vad händer om vi *inte* arbetar vidare på den inslagna vägen att från de kärnvapenfria staternas sida pressa kärnvapenstaterna, inklusive de som befinner sig under det s.k. kärnvapenparaplyet? Då kommer ännu fler stater att försöka skaffa sig kärnvapen såsom Indien, Pakistan, Nordkorea och Israel redan gjort. Det finns en inbyggd orättvisa i NPT-avtalet, särskilt som de ursprungliga fem kärnvapenmakterna inte nedrustar kärnvapnen, som de förbundit sig, och nu i stället moderniserar dem till dyra kostnader.

Märkligt nog framhåller utredaren risk för att horisontell spridning *ökar* i och med kärnvapenförbudskonventionen, som ju förbjuder spridning, hot, produktion, användning, lagring m m. Detta är svårt att förstå men tycks oss bero på att utredaren misstänker att icke-spridningsavtalet, NPT, kommer att undergrävas av konventionen. Att så skulle ske motsägs av Treasa Dunworth (se nedan). Spridning har för övrigt redan skett till fyra stater trots NPT-avtalet.

Lyckas man inte nå femtio stater som ratificerar konventionen stigmatiseras inte handel med utrustning som kan användas till kärnvapenuppbyggnaden. Då tappas möjligheterna att på allvar strypa handeln och investeringarna. Den enorma upprustningen fortsätter. Mer material kommer i omlopp, något som kommer att öka risken för terrorism med kärnvapen av icke-statliga aktörer. Den risken har vi inte sett att utredaren har tagit upp.

Förhållandet till NPT-avtalet. Utredaren skriver (s 164) ”Konventionen erkänner inte på ett tydligt och bindande sätt NPT:s, IAEA:s tilläggsprotokolls eller provstoppsavtalets betydelse”. Detta är ett märkligt yttrande. Konventionen upphäver inte andra internationella avtal. **Den är ett komplement.** (Se text artikeln av Treasa Dunworth, ass. professor juridiska fakulteten vid Auckland-universitetet i Nya Zeeland. Artikelns en del i den s. k. Skuggutredningen som företrädarna för konventionen låtit göra.) Artikel 18 i avtalet säkerställer balansen mellan konventionen och existerande avtal. Inte heller provstoppsavtalet undergrävs. Nya Zeeland har för övrigt signerat och ratificerat konventionen.

Sveriges möjligheter att bidra till fredlig utveckling. På sidan 164 skriver utredaren ”Den svenska expertkompetensen till stöd för nedrustning och ickespid-

ning skulle skadas av ett tillträde [till konventionen].” Han argumenterar att de flesta andra stater i EU, och även många av Sveriges samarbetspartners i andra delar av världen, ”under lång tid framöver” kommer att stå utanför konventionen, och han skriver vidare att det är något som kommer att ”väsentligt försvåra aktivt svenskt agerande till stöd för nedrustning och ickespridning”. Ja, västsidan med USA i spetsen vill naturligtvis ha en av sina egna i den rollen, men rollen som medlare mellan olika intressen och värderingar sköts bäst av den som är alliansfri och opartisk och verkar för fred och samarbete i allas intresse.

Hela utredningen ger ett passivt, eftergivet intryck. Sverige ska försiktigt se vad andra gör, absolut inte går före och därigenom försöka få våra samarbetspartners, t ex Finland att våga mer. Här ligger världsfreden och mänsklighetens överlevnad i vågskålen. Det är hög tid att tänka nytt i stället för att följa den gamla makt- och avskräckningspolitiken som fört världen till katastrofens rand. Ett kärnvapenkrig av misstag hotar oss alla. Vi är alla gisslan i den politiken och resurserna behövs för att undvika klimatkatastrof och för att skapa en rättvisare värld.

Konventionen behöver utvecklas. Att konventionstexten ännu saknar väsentliga definitioner, tolkningar och verifikationsarrangemang är en sak, en annan är hur och när dessa brister ska hanteras. Att, som utredaren tro att Sverige ska kunna påverka detta som en icke-underskrivande part är enligt vår mening orealistiskt. Vill man utveckla något är det allmän erfarenhet att man behöver göra det inifrån. Det borde gälla även här. En mer ödmjuk och lyssnade attityd från Sveriges sida skulle kunna bidra till ett bra resultat. Att sätta sig in i en annans situation och perspektiv hör till god konflikthantering, något som är värdefullt också i en förhandlingssituation.

Sammanfattningsvis ser vi ett ensidigt västligt – räddhåget – Natoperspektiv i utredningen och förslaget till beslut. Vi ser inte något som tyder på att man tar hänsyn till freds- och konfliktforskningens resultat om hur konflikter bäst ska hanteras och våld förebyggas. Konventionen utgör komplement till NPT-avtalet och andra internationella avtal. De förstärker varandra. Sverige bidrar bäst till utveckling av avtalet genom att tillträda det och arbeta inifrån.

Stockholm, den 23 mars 2019

För Riksföreningen Nej till Nato.

Eva Jonson
Ordförande Riksföreningen Nej till Nato